

МАТЕРІАЛИ
міжнародної
науково-практичної конференції
«Сучасне кримінальне право
України: конституційний,
міжнародно-правовий та
порівняльно-правовий виміри»
(20 лютого 2026 року)

КИЇВ - 2026

Міжнародна науково-практична конференція «Сучасне кримінальне право України: конституційний, міжнародно-правовий та порівняльно-правовий виміри» (20 лютого 2026 року) відбулася в рамках VI Яценківських читань, серії заходів, присвячених пам'яті судді Конституційного Суду України (1996 –2001), члена-кореспондента Національної академії правових наук України, професора Станіслава Сергійовича Яценка (1936 – 2014)

ЗМІСТ

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Туляков В. Деконструкція ідеї неправа: лівий політичний порядок як кримінальна нормативність.....	6
Коломієць Ю.Ю. Кримінально-правова політика України в умовах занепаду культури та загибелі цивілізації.....	12
Хильченко (Макаренко) А.С. Принципи як елемент загальних засад кримінального права (на прикладі окремих інститутів).....	16
Шапченко С. Принцип верховенства права та нормативний зміст Кримінального кодексу України: окремі проблеми взаємодії.....	20
Артюхова В.В. Значення принципу юридичної визначеності у формуванні кримінально-правових норм.....	30
Демчук П.В. Дотримання конституційних засад при зміні регулювання щодо конфіскації майна у кримінальному праві України.....	35
Новікова К. А. Конституційні орієнтири кримінально-правової охорони основ національної безпеки: історична трансформація (1919 – 2001 рр.).....	40
Айдинян А.В. Повнота кримінально-правової оцінки чи порушення принципу <i>non bis in idem</i> при кваліфікації окремих кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки?.....	46
Михайленко В.В. Втілення конституційного принципу правової визначеності у нормативних приписах ст. 110-2 КК України.....	51

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Хавронюк М.І. Кримінально-правові засоби захисту прав потерпілого.....	57
Брич Л.П. Кримінально-правова оцінка медичного сортування та медичної допомоги в умовах обмежених ресурсів із застосуванням критерію приналежності постраждалого в результаті воєнних (бойових) дій під час міжнародних збройних конфліктів.....	66
Акімов М. До проблеми повноти і точності криміналізації при приведенні законодавства у відповідність до актів права Європейського Союзу (на прикладі законопроекту реєстр. № 14328 від 23 грудня 2025 року).....	71
Дудоров О.О. До питання про правову визначеність при з'ясуванні змісту кримінально-правового поняття «правоохоронний орган».....	74
Кришевич О.В. Міжнародно-правовий вимір кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення.....	84
Максимович Р.Л. Міжнародне співробітництво щодо корупційних	

Хильченко (Макаренко) А.С., доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент

Принципи як елемент загальних засад кримінального права (на прикладі окремих інститутів)

Невід'ємною складовою будь-якої правової системи у законодавчому та доктринальному вимірі є принципи права як концепція та норма-припис. Принципи кримінального права є елементом загальних засад цієї галузі права, їхній системоутворюючий та системокорелюючий характер є значимим компонентом у забезпеченні стабільності кримінального права у період сучасних трансформацій. При цьому принцип як керівна ідея є компонентом буття кримінального права на соціальному-правовому рівні, у той час як принцип-припис є складовою кримінального права як формально-логічної системи.

Принципи (від лат. *principium* – начало, основа) *кримінального права* – базові, фундаментальні ідеї та засади, які визначають сутність та зміст і побудову кримінального права, її інститутів і норм [1, с. 13]. Проблема принципів являється однією із дискусійних у сучасній науці кримінального права. До теперішнього часу все ще не з'ясовані питання системи даних принципів, формулювання окремих принципів, необхідності та доцільності законодавчого закріплення. Поширеним підходом являється поділ усіх принципів права за сферою їх дії на три групи: загальноправові, спеціально – правові (галузеві) і принципи окремих інститутів галузі права. Так, можливо відмітити, що принципи законності, гуманізму, рівності всіх перед законом характерні практично для всіх галузей права, вони загальноправові. Видається, динамічні зміни соціального життя вимагають переосмислення онтологічного та гносеологічного аспектів функціонування принципів кримінального права, у тому числі і принципів окремих інститутів, їхнього змісту та, найголовніше, складових врахування на законодавчому та практичному рівнях.

До прикладу. Кримінально-правовий аналіз покарання та його призначення дає змогу розробки теоретико-методологічних засад застосування покарання. Такі засади (основи) повинні стати парадигмою призначення покарання та інших заходів кримінально-правового впливу. Структурними елементами такої парадигми у першу чергу як раз і є принципи та критерії призначення покарання. Ми притримуємось дихотомічного підходу до необхідності висвітлення змісту будь-якого принципу кримінального права, у тому числі і принципів призначення покарання. Принципи призначення покарання – це статико-динамічне явище, лише такий підхід дає змогу проаналізувати та виокремити закономірності та випадковості кримінального права як системи. Критерії призначення покарання вимагають значної доктринальної розробки та практичної апробації. Вони не є самими нормативними правилами призначення покарання, а є конкретною «розшифровкою» змісту таких правил.

Не є дискусійним безпосередній прояв конституційних принципів в інституті призначення покарання, але ми виділимо ті принципи, які, на нашу думку, є основними (базовими) та найбільшим чином знайшли відображення у законодавчому вираженні і застосуванні на практиці. Це принципи законності, справедливості, пропорційності (співмірності) та індивідуалізації покарання. Конституційний Суд України у Рішенні від 12 жовтня 2022 року No 8-р(І)/2022 КСУ наголосив на тому, що «законодавче унормування порядку притягнення особи до юридичної відповідальності обов'язково має ґрунтуватися на конституційному принципі індивідуалізації юридичної відповідальності» (абзац чотирнадцятий підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини) [2]. Будучи елементом загальних засад не лише інституту призначення покарання, а й у цілому всього кримінального права, вони (принципи) виступають підставою дискреційності кримінального права [3; 4] та сприяють зменшенню зловживання у рамках закону. Призначене особі покарання повинне бути адекватним характеру вчинених дій, їх небезпечності та даним про особу винуватого, виходячи з мети покарання, принципів справедливості, співмірності та індивідуалізації призначення покарання [5].

При визначенні правової природи індивідуалізації покарання необхідно керуватися плюралістичним методом та розуміти, що індивідуалізація є багатоаспектним явищем: це не суто індивідуалістичний підхід до обрання міри покарання, це є метод кримінально-правової політики, на якому базується побудова кримінально-правових санкцій, це керівна ідея (принцип), що пронизує кримінальний закон та практику його застосування. У методології та методиці визначення покарання це є базисом, на якому формуються конкретні правила (норми) та критерії призначення покарання.

Так, принцип індивідуалізації покарання забезпечується через врахування критеріїв пропорційного та справедливого покарання. Справедливе покарання базується на врахуванні принципу гуманізму у пенологічній практиці. Зміст принципу пропорційності на правозастосовному рівні кримінального права розкривається через врахування таких вимог: необхідності покарання, його достатності, мети покарання чи іншого заходу кримінально-правового впливу. З одного боку, взаємна реалізація принципів (законного, пропорційного та справедливого покарання) на етапі індивідуалізації покарання передбачає застосування такої міри кримінально-правового впливу, яке є співмірною тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та особі діяча, а також з врахуванням системи покарань і конструкції санкцій кримінального закону. А з іншого, ці принципи повинні сприяти досягненню цілей покарання чи цілей іншого заходу кримінально-правового впливу.

Судова практика також напрацювала значну базу, яка дає змогу простежити особливості врахування принципу індивідуалізації покарання в динамічному аспекті. Саме динамізм принципу індивідуалізації покарання повинен проявитися у розробці та апробації додаткових критеріїв, що відповідатиме концепту кримінально-правової політики на певний час. Такими, наприклад, нині можуть бути визнані поширеність кримінального правопорушення, його вид та значна суспільна небезпека, зокрема, у зв'язку зі

збройною агресією РФ проти України; врахування судом досудової доповіді служби пробації; позиції потерпілого та у цілому особи потерпілого. Статична компонента індивідуалізації саме як принципу призначення покарання проявляється у врахуванні критеріїв пропорційного покарання (необхідності та достатності). Мета покарання як складова принципу пропорційності відноситься до динамічної компоненти.

Хоча КК України не містить прямої вказівки на необхідність призначення саме справедливого покарання, однак такий висновок витікає із кримінально-правового змісту покарання та його мети, загальних засад та спеціальних правил призначення покарання, форм диференціації кримінальної відповідальності та видів індивідуалізації покарання. Як мінімум, відповідно до ч. 2 ст. 65 КК України особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження вчинення нових кримінальних правопорушень. Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинене кримінальне правопорушення призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень. Як видається, у цьому законодавчому положенні сформульований та конкретизований принцип справедливості покарання. Ми вважаємо, зміст принципу справедливості складається з двох компонентів: 1) призначення покарання, відповідного тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та особі діяча (пропорційність у покаранні); 2) гуманне ставлення до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (принцип гуманізму). Лише таке розуміння принципу справедливості забезпечить мінімізацію абсолютизації пропорційності як відповідності між діянням та відплатою у кримінальному праві. При цьому, як і щодо принципу індивідуалізації, тлумачення принципу справедливості повинно розглядатися через статичну компоненту у частині необхідності та достатності як критеріїв пропорційності у покаранні; та динамічну – через врахування принципу гуманізму. Розуміння та розкриття останнього можливе лише крізь призму мети покарання.

Таким чином, зміст принципів кримінального права у цілому повинен розглядатися як у статичному, так і динамічному аспектах (дихотомічний підхід). Лише у діалектичному зв'язку можна простежити дійсний механізм реалізації базових принципів як компоненти загальних засад кримінального права. У наш час правотворення та правозастосування необхідним є вивчення та формування концепції системності принципів кримінального права задля забезпечення стабільності функціонування правової системи України у цілому.

Список джерел

1. Панов М. Доктрина кримінального права України: значення для науки і практики кримінального законотворення та правозастосування. *Право України*. 2020. № 2. 11-16.

2. Рішення Конституційного Суду України (Перший сенат) у справі за конституційною скаргою Унуковича Романа Андрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення абзацу другої частини першої статті 204³ Кодексу України про адміністративні правопорушення. Справа № 3-144/2021(315/21). 12 жовтня 2022 року № 8-р(І)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-22#Text> (дата звернення: 09.02.2026)

3. Макаренко А. С. Суддівський розсуд при призначенні покарання в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2012. 264 с.

4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 29.09.2022 у справі № 522/5562/21, *провадження № 51 - 27 км 22*. URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/106/document/10670> (дата звернення: 09.02.2026)

5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 08.04.2021 у справі № 748/963/20, *провадження № 51-134км21*. URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/3486/document/5478> (дата звернення: 09.02.2026)